

Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike

Tadej Bajd, Drago Kladnik in Andrej Seliškar

Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike (ZZNT) je pri Slovenski matici začel izhajati leta 1971. Do leta 2002, ko je za dalj časa prenehal izhajati, je izšlo šestnajst zvezkov, trije so bili dvojni. Ob Zborniku so se zbrali »zgodovinsko in tehnično izobraženi ljudje«, kot je v enem izmed uvodnikov zapisal takratni urednik Sandi Sitar. Obravnavali so najrazličnejše teme, kot so prvi voz iz koliščarske kulture, idrijsko živo srebro, Vegovi logaritmi in balistika, Resslerji poskusi z vijaki, Puharjeva fotografija na steklu, Stefanov zakon o sevanju, Puhovi začetki v avtomobilski industriji, Codellijev televizijski sistem, Bloudek-Goriškove smuške letalnice.

Leta 2022 smo ZZNT pri Slovenski matici ponovno obudili, kar je omogočila finančna pomoč tovarne zdravil Krka ter Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Prispevki v novem zborniku posegajo predvsem v 20. stoletje. Takrat je bila ustanovljena Univerza v Ljubljani in razvijati so se začela številna nova področja naravoslovja, tehnike, tehnologije, medicine, matematike. Odločili smo se za krajše in predvsem poljudnoznanstvene prispevke, katerih avtorji so večinoma pričevalci.

Namen obujenega ZZNT je tako kot pri prejšnjih ohranjanje slovenske naravoslovne in tehniške dediščine. Dela, ki so bila napisana v času začetkov univerzitetnega študija, niso digitalizirana. Marsikaj je že izgubljeno in obstaja nevarnost, da bo sčasoma še bolj pozabljeno. Pomemben cilj Zbornika sta tudi ohranjanje ter razvoj slovenske znanstvene in strokovne terminologije.

Doslej so izšli trije novi zborniki, vsako leto eden, tik pred izidom je četrti. V vsakem zvezku je dvanajst prispevkov. Precej prispevkov obravnava elektrotehniko, med njimi jih je več povezanih s Fakulteto za elektrotehniko Univerze v Ljubljani. Štirje prispevki prinašajo življenjepise pomembnih slovenskih elektrotehnikov. V prvem je predstavljena življenjska pot slovenskega pionirja avtomatike, kibernetike, razpoznavanja vzorcev in umetne inteligence, akademika Ludvika Gyergyéka. V prispevku o profesorju Francetu Bremsaku sta posebej poudarjena načrtovanje in izdelava zmogljivega analognega računalnika, ki je bil med zgodnejšimi (1957–1959) v Evropi in kot tak vrhunski dosežek na področju tehnike. Dr. France Avčin je predstavljen v vsej svoji širini, kot inženir, profesor, znanstvenik, alpinist in naravovarstvenik. Prispevek o našem ameriškem rojaku profesorju Antonu Mavretiču se osredotoča na merilnike Sončevega vetra na satelitih Voyager 1 in 2. Merilnika delujeta že 47 let in sta od Zemlje oddaljena težko predstavljevih 169 razdalj med Zemljo in Soncem.

Profesor Janez Trontelj opisuje nekaj izbranih najpomembnejših dosežkov s področja mikroelektronike, ki so pustili sled doma in v tujini. Akademik Alojz Kralj se spominja začetkov študija robotike v Sloveniji, akademik Tadej Bajd pa piše o začetkih merjenja hoje. Na tem področju so bili slovenski raziskovalci med pionirji v mednarodnem pogledu. Prispevek slovenistke dr. Mojce Karer predstavlja večletni razvoj slovenske in angleške terminologije na področju avtomatike. Slovenski terminološki slovar avtomatike je pri ZRC SAZU izšel leta 2014, izpopolnjeni angleški pa pri založbi Springer deset let pozneje. V naslednjem zvezku bosta objavljena še dva elektrotehniška prispevka. Prvi obravnava 90-letno zgodovino izdajanja revije Elektrotehniški vestnik, drugi pa podrobno predstavi vsebino virtualnega muzeja Fakultete za elektrotehniko.

Med drugimi tehničskimi prispevki se lahko seznanimo še z zgodovino visokošolskega kemijskega izobraževanja v Mariboru ter razvojem tribologije in njenega pomena za slovensko gospodarstvo.

V ZZNT najdemo tudi zanimiv prispevek profesorja Vladimirja Batagelja o razvoju diskretne matematike, ki je podlaga za računalništvo. S področja medicine lahko beremo o odmevnih dosežkih Inštituta za patologijo Medicinske fakultete, o začetkih nevromodulacije na Slovenskem ter o zgodovini slovenske veterinarske medicine. S področja biologije sta med drugimi objavljena prispevek o slovenskih naravoslovnih raziskavah morja ter o speleobioloških raziskavah. Med geografskimi prispevki sta posebej zanimiva članka o raziskovanju Triglavskega ledenika in zgodnjih kartografskih upodobitvah ozemlja sedanje Slovenije.

ZZNT včasih poseže tudi bolj nazaj v zgodovino. Takšni so na primer prispevki o legendarnem piscu matematičnih učbenikov Francu Močniku, prvi slovenski doktorici kemijskih znanosti Ani Jenko Šterba-Böhm ter svilologstvu in svilarstvu na Slovenskem v 19. stoletju.

Bralce Elektrotehniškega vestnika vabimo, da s svojimi prispevki sodelujejo pri snovanju naslednjih zvezkov Zbornika za zgodovino naravoslovja in tehnike. Vabimo pa jih tudi k nakupu zbornika.

SPLETNA POVEZAVA: <https://www.slovenska-matica.si/knjige/vse-knjige/>

KONTAKT:

Slovenska matica
Kongresni trg 8
1000 Ljubljana
01 422 43 40

prodaja@slovenska-matica.si
www.slovenska-matica.si